

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КУЛІНІЧ ОЛЬГА ОЛЕКСІЇВНА

УДК 347.783/788.5:347.122

**ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ
ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НА ВЛАСНЕ ЗОБРАЖЕННЯ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сім'яне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки **ХАРИТОНОВА Олена Іванівна**, Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України **ГАЛЯНТИЧ Микола Костянтинович**, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, заступник директора з наукової роботи;

доктор юридичних наук, професор **ЯВОРСЬКА Олександра Степанівна**, Львівський національний університет ім. І. Франка, завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права;

доктор юридичних наук, доцент **СІМСОН Ольга Едуардівна**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, професор кафедри цивільного права № 2

Захист відбудеться «__» _____ 2017 р. о __ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «__» _____ 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах розвитку науково-технічного прогресу, поширення інформаційних технологій та засобів соціальної комунікації особливої уваги заслуговують питання забезпечення охорони права фізичної особи на власне зображення. Принцип пріоритетності людини та її прав і свобод у порівнянні з іншими соціальними цінностями обумовлює інтерес до визначення окремих нематеріальних благ, що є об'єктом її прав і інтересів, зокрема й до власного зображення.

Актуальність дослідження сучасного стану охорони права фізичної особи на власне зображення обумовлена декількома факторами, зокрема: впливом науково-технічного прогресу на еволюцію форм об'єктивізації зображення людини та засобів їх фіксації, зміни, поширення; неналежним рівнем цивільно-правової регламентації зобов'язальних відносин у сфері створення та/або використання зображення людини внаслідок невизначеності на законодавчому рівні майнових правомочностей зображуваної особи; доцільністю забезпечення на законодавчому рівні балансу між правами зображуваної особи та авторськими правами праволодильців, правами власників форми об'єктивізації зображення, правом суспільства на доступ до суспільно-значимої інформації, в тому числі зафіксованої у зображувальній формі.

Метою закріплення цивільно-правових засад охорони та захисту інтересів фізичної особи при створенні та використанні творів з її зображенням у ст. ст. 307, 308 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) є створення правових можливостей для фактичної реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення. Необхідним є формування в межах цивільного законодавства системи правових норм, які б забезпечували не тільки охорону немайнових інтересів фізичної особи, але й регламентацію зобов'язальних відносин у сфері створення та використання її зображення. Положення чинного законодавства потребують переосмислення та кардинальної зміни в частині правового регулювання відповідних відносин, адже зазначені норми цивільного законодавства неповно та з деякими суперечностями регулюють відносини у цій сфері, не відображуючи сутності права фізичної особи на власне зображення.

Зображення людини є одним з об'єктів наукових досліджень, визначення правового режиму охорони якого вже протягом кількох століть викликає жваві дискусії серед науковців. Перші доктринальні дослідження правових засад здійснення та захисту права фізичної особи на власне зображення датуються другою половиною XIX ст. Вагомим внеском у розвиток теорії цивільного права щодо реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення стали монографічні дослідження В. Д. Спасовича «Про фотографічну власність» (1865), П. Міллера «Фотографічна власність» (1883), Г. Кейснера «Право на власне зображення» (1897), О. В. Завадського «Про право на власне

зображення» (1909), а також статті у періодичних виданнях таких авторів, як І. Вольман, В. Б. Гуревич, Я. А. Канторович, М. В. Шимановський та ін.

Проблемам цивільно-правової охорони права фізичної особи на власне зображення, авторського права на фотографії та інші художні твори, зокрема із зображенням людини, присвячені праці таких учених, як Г. М. Аджіятулліна, К. Г. Афанасьєва, О. С. Бандуріна, І. О. Блинець, В. І. Бобрик, К. С. Братківський, О. А. Ведернікова, З. В. Вершкурцева, К. Г. Вівчарук, В. Ю. Волочагін, Ю. Г. Галай, Р. В. Горнев, С. П. Гришаєв, О. В. Докучаєва, О. М. Ерделєвський, А. К. Капишева, О. О. Капітонова, В. А. Колосов, О. Л. Комзюк, Л. Г. Кравець, Л. О. Красавчикова, А. С. Куріцина, В. М. Ляшко, С. В. Мазуренко, М. М. Малєїна, А. І. Маматказіна, В. М. Мельников, В. О. Мікрюков, А. С. Мограбян, В. А. Мужанова, В. І. Невядомська, О. О. Ніколаєва, І. В. Орел, І. М. Перель, В. Д. Пилипенко, О. О. Посикалюк, Ю. В. Пустовалов, Т. С. Романченко, Р. О. Стефанчук, Н. О. Сидоріна, С. О. Сліпченко, А. В. Тристан, Д. Г. Чайников, М. З. Шварц та ін. Утім, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань та порівняно незначний, нетривалий досвід цивільно-правового регулювання відносин, об'єктом яких є зображення людини, залишається потреба спеціального комплексного дослідження цивільно-правової охорони права фізичної особи на власне зображення, визначення поняття «зображення людини», його юридично значимих ознак як об'єкта цивільних прав, умов правомірності створення та використання зображення, особливостей здійснення права щодо зображення неповнолітніх осіб, осіб після їх смерті тощо.

Зазначене зумовлює необхідність дослідження теоретичних та практичних проблем здійснення та захисту права фізичної особи на власне зображення з визначенням його змісту та взаємозв'язку з іншими цивільними правами та інтересами фізичної особи, удосконалення чинного цивільного законодавства України в цій сфері з урахуванням позитивного досвіду деяких зарубіжних країн, а також практики його застосування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах плану науково-дослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Проблеми захисту права інтелектуальної власності в мережі Інтернет» на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011-2015 роки «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (держаний реєстраційний номер 0110U000671) та у межах виконання плану науководослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Проблеми охорони і захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет в умовах інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науководослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» на 2016-2020 роки «Стратегія

інтеграційного розвитку України: правове та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у з'ясуванні методологічних і теоретичних основ реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення, визначенні його змісту та юридичної природи, а також внесенні конкретних пропозицій щодо удосконалення чинного цивільного законодавства в цій сфері.

Для досягнення поставленої мети в дисертації вирішувалися такі основні завдання:

з'ясувати методологічні засади, гносеологічні підходи до сучасного наукового розуміння сутності права фізичної особи на власне зображення і сформулювати концептуальні основи його здійснення та захисту;

розкрити юридичну природу права фізичної особи на власне зображення, його співвідношення з правами інтелектуальної власності;

визначити поняття «зображення людини» та «зовнішній вигляд людини» як цивільно-правових категорій;

здійснити класифікацію зображень людини та встановити вплив їх окремих видів на зміст охоронюваних законом прав та інтересів фізичної особи;

охарактеризувати об'єктний і суб'єктний склад правовідносин із здійснення права фізичної особи на власне зображення;

визначити можливі і допустимі межі здійснення права фізичної особи на власне зображення, критерії вільного створення та використання зображення людини;

розглянути механізм правового регулювання суспільних відносин у сфері реалізації права фізичної особи на власне зображення за законодавством України;

обґрунтувати правові умови, способи реалізації права фізичної особи на власне зображення;

охарактеризувати договірний механізм правового регулювання суспільних відносин у сфері реалізації суб'єктивного права фізичної особи на власне зображення;

встановити особливості доведення порушення права фізичної особи на власне зображення та застосування цивільно-правових способів захисту зазначеного права;

сформулювати пропозиції щодо удосконалення структури і механізму забезпечення права фізичної особи на власне зображення за цивільним законодавством України з урахуванням міжнародних стандартів та позитивного досвіду зарубіжних країн.

Об'єктом дослідження є правовідносини із реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення.

Предметом дослідження є теоретичні проблеми реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення.

Методи дослідження. У процесі дослідження проблем, які входять до предмету дисертаційного дослідження, було використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема, метод системно-структурного аналізу, історичний, порівняльно-правовий, формально-логічний методи, методи догматичного (логічного) аналізу і тлумачення правових норм та інші наукові методи дослідження правових явищ.

Застосування історичного методу дослідження правових явищ дозволило проаналізувати ретроспективні аспекти реалізації права фізичної особи на власне зображення впродовж усього періоду реформування цивільного законодавства у сфері створення та використання зображення людини, розкрити ґносеологічні підходи до наукового розуміння юридичної природи та змісту права фізичної особи на власне зображення (підрозділи 2.1, 2.2).

Метод системно-структурного аналізу застосовувався для дослідження поняття, сутності реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення, а також для дослідження юридичних підстав, правових умов, способів реалізації і захисту зазначеного суб'єктивного права, особливостей договірної регулювання цивільних відносин у сфері створення та використання зображення людини, а також критеріїв правомірності його вільного створення та використання (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2, 3.1, 3.2, 5.2).

Формально-логічний метод використовувався при побудові структури роботи, викладенні основних положень дисертаційної роботи, формулюванні визначень та категорій, обґрунтуванні висновків та рекомендацій. За допомогою формально-логічного методу досліджувалися цивільне законодавство, що регулює відносини у сфері створення та використання зображення людини, та практика його застосування (підрозділи 2.2, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 5.1, 5.2).

Порівняльно-правовий метод застосовувався для дослідження особливостей реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення у доктрині цивільного права України та деяких зарубіжних країн, співвідношення і взаємодії норм чинного цивільного, інформаційного, адміністративного та іншого законодавства у сфері створення та використання зображення людини, аналізу різних наукових підходів до визначення та характеристики юридичної природи, змісту права фізичної особи на власне зображення та його зв'язку з іншими цивільними правами фізичної особи, дослідження законодавства деяких зарубіжних країн у сфері реалізації та захисту суб'єктивного права фізичної особи на власне зображення (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 4.1, 4.2, 5.2).

Формулювання висновків і пропозицій, які містяться у дисертації, зроблено за допомогою методу догматичного (логічного) аналізу і тлумачення правових норм (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 4.2, 5.2).

Теоретичною основою дисертаційного дослідження є праці таких вітчизняних та зарубіжних цивілістів як М. М. Агарков, Б. С. Антимонов, В. І. Борисова, С. М. Братусь, Т. П. Будякова, В. А. Васильєва, І. В. Венедіктова, Е. П. Гаврилов, Є. В. Гаврилов, М. К. Галянтич, Ю. С. Гамбаров,

В. П. Грибанов, М. С. Дашян, О. В. Дзера, А. С. Довгерт, О. М. Ерделевський, І. С. Канзафарова, Я. А. Канторович, А. В. Кашанін, А. О. Кодинець, В. М. Коссак, О. В. Кохановська, С. С. Клімовський, Н. С. Кузнецова, О. О. Лисенко, Т. В. Лісніча, В. В. Луць, Р. А. Майданик, М. С. Малєїн, Л. В. Малюга, Н. М. Міроненко, Е. Е. Мухамедова, Ю. В. Олександровський, О. П. Орлюк, В. П. Паліюк, К. П. Побєдоносцев, Й. О. Покровський, М. Ю. Потоцький, З. В. Ромовська, І. В. Саприкіна, М. О. Стефанчук, О. Е. Сімсон, Є. О. Суханов, В. С. Толстой, Ю. К. Толстой, К. О. Флейшиць, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, О. І. Чепис, Я. М. Шевченко, Г. Ф. Шершеневич, О. Р. Шишка, Р. Б. Шишка, О. О. Штефан та ін.

Нормативною основою дисертації є міжнародно-правові акти, акти цивільного законодавства України та законодавства деяких зарубіжних країн (США, Франції, Німеччини, Гернсі, Республіки Казахстан, Республіки Таджикистан, Грузії, Литовської Республіки, Киргизької Республіки та ін.).

Емпіричну основу дослідження становлять судова практика Європейського суду з прав людини, рішення суддів, розміщені в Єдиному реєстрі судових рішень по справах про захист цивільних прав та інтересів, порушених внаслідок створення та використання зображення людини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим у доктрині цивільного права України спеціальним комплексним дослідженням методологічних, теоретичних і практичних проблем охорони права фізичної особи на власне зображення у механізмі правового регулювання суспільних відносин у сфері створення та використання зображення людини.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

комплексно досліджено право фізичної особи на власне зображення як суб'єктивне цивільне право, якому властиві такі ознаки: зв'язок з правами інтелектуальної власності; подвійна природа (є одночасно майновим та немайновим правом); відсутність нерозривного зв'язку з особою-носієм; спрямованість на задоволення немайнових та майнових інтересів фізичної особи;

сформульовано концептуальні підходи до співвідношення прав інтелектуальної власності та права на власне зображення, цивільно-правової природи та змісту права фізичної особи на власне зображення;

визначено генетичні, функціональні зв'язки, а також зв'язки взаємодії права фізичної особи на власне зображення з правами інтелектуальної власності, які у своїй сукупності свідчать про одночасне регулювання різногалузевих за своєю природою відносин, що виникають при створенні та використанні форми об'єктивізації зображення людини;

встановлено основні (нематеріальність, інформативність, немайновість, здатність до об'єктивізації, дуалізм, оборотоздатність) і додаткові (наявність

реальної або потенційної цінності, впізнаваність) ознаки зображення людини як нематеріального блага;

систематизовано та охарактеризовано систему критеріїв впізнаваності зображуваної людини, а саме: наявність у зображенні характерних ознак зовнішнього вигляду людини; зовнішнього вигляду людини в цілому; окремих частин тіла, здатних до індивідуалізації за індивідуальними ознаками; персональних даних (достатніх для ідентифікації особи), навіть за умови часткового приховування у зображенні рис обличчя; тривалість показу зображення людини; якість представленого зображення людини;

визначено фактори, що впливають на зображення людини на підготовчому етапі до його створення (художня концепція, властивості засобів виконання зображення) та на етапі виконання зображення людини (об'єктивні (місце, час тощо) та суб'єктивні (майстерність автора, прийоми та засоби редагування) умови створення зображення);

обгрунтовано відмінності зовнішнього вигляду людини та зображення людини як об'єктів цивільних прав за такими підставами: наявність зв'язку з людиною та можливість бути об'єктом цивільного обороту; відповідність ознакам нематеріального блага; здатність до змін;

розроблено концепцію «повної» (на етапі створення та використання) та «обмеженої» (на етапі використання) охорони інтересів фізичної особи залежно від художнього, механічного або іншого способу створення форми об'єктивізації зображення людини;

доведено, що «відкритість зйомки» є суб'єктивним критерієм сприйняття особою, що здійснює зйомку, своїх дій як явних, неприхованих, несекретних для особи, яка є об'єктом зйомки, та запропоновано впровадити у законодавство та правозастосовчу практику поняття «усвідомленість зйомки» як суб'єктивного критерію сприйняття відкритості дій особою, яка є об'єктом зйомки, та можливості виражати нею протест проти зйомки та використання фотографій чи інших художніх творів з її зображенням;

узагальнено перелік місць перебування особи під час її зйомки, що є визначальною умовою для встановлення презумпції її згоди на проведення зйомки, залежно від ступеня розумних та об'єктивних сподівань фізичної особи усамітнитись або обмежити доступ сторонніх до подій особистого життя;

запропоновано та розкрито сукупність критеріїв та принципів визначення правомірності вільного створення та використання зображення людини з метою розмежування випадків порушення прав зображеної особи та вільного створення та використання зображення людини;

запропоновано закріпити у частині першій ст. 308 ЦК України поняття «обгрунтованого відкликання згоди на публічний показ зображення особи» як такого, що відбувається внаслідок порушення встановлених домовленостей використання зображення або зміни істотних умов використання зображення або виникнення інших обставин, які можуть негативно вплинути на стан та

статус зображуваної особи. Законодавче закріплення зазначеного поняття стане підставою для відмови у стягненні витрат чи неотриманих доходів, пов'язаних з відкликанням згоди на використання зображення;

обгрунтовано доцільність закріплення у частині першій ст. 308 ЦК України можливості застосування автором зображення, його правоволодільцем або особою, що здійснювала публічний показ, відтворення або розповсюдження фотографії чи іншого художнього твору такого способу захисту, як «компенсація завданої шкоди» («разове грошове стягнення») замість «відшкодування витрат» у випадку безпідставного відкликання згоди фізичною особою на публічне використання зображення, що розраховується відповідно до компенсаційної шкали з урахуванням, по-перше, значення та місця спірного зображення у концепції виставки або іншого заходу, де відбувається публічний показ зображення, по-друге, кількості зображень, припинення публічного показу яких вимагається, в тому числі, у співвідношенні їх із загальною кількістю зображень на виставці чи публічному заході;

доведено необхідність закріплення у ст. 308 ЦК України такого способу захисту права фізичної особи на власне зображення, як «застосування разового грошового стягнення» («компенсації за порушення права фізичної особи на власне зображення»), який має свої переваги над відшкодуванням шкоди (не потребує чіткого розрахунку, а визначається у межах встановленої шкали з урахуванням таких обставин справи, як статус зображуваної особи, спосіб, мета, масштаби, тривалість використання форми об'єктивізації зображення людини тощо);

зроблено висновок, що вимоги про припинення дій, які створюють загрозу порушення права на власне зображення, за колом осіб, до яких вони заявляються, умовно можна поділити на загальні (умовні та безумовні), що встановлюються нормативно-правовими актами, та індивідуальні (тільки безумовні), що встановлюються щодо конкретних фізичних осіб на підставі рішення суду та полягають у забороні зйомки людини на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку або використання зображення людини в майбутньому;

вдосконалено:

правову конструкцію права фізичної особи на власне зображення, що складається з права на зображення (право дозволяти або перешкоджати проведенню фото-, кіно-, теле-, відеозйомок та створення інших форм об'єктивізації зображення людини за умови її власної участі (позування), за винятком випадків, визначених законом; право на інформацію про зображену особу за умови наявності такої можливості) та права із зображення (право на використання зображення, право дозволяти використання зображення, право перешкоджати неправомірному використанню зображення, в тому числі забороняти таке використання, право на недоторканність зображення людини, якщо інше не передбачено договором або законом);

механізм договірної регуляції суспільних відносин у сфері створення та використання зображення людини в частині визначення об'єкту,

предмету, умов, суб'єктного складу, особливостей спільного здійснення прав зображеними особами та іншими суб'єктами, яким належать цивільні права на форму об'єктивізації зображення;

теоретичні положення щодо визначення понять «зображення людини», «зображення персонажа», «зображення двійника» та класифікації окремих видів зображень людини, зображень персонажів, підстав набуття статусу публічної особи;

дістали подальшого розвитку:

наукові ідеї і положення про те, що використання рис або елементів зовнішності людини двійниками як у пародійних виступах, так і повсякденному житті є неправомірним, якщо особа, по-перше, усвідомлює власну схожість і (чи) свідомо змінює свій вигляд за допомогою пластичних операцій, гриму та свідомо видає себе за зображувану особу, що може викликати плутанину з оригіналом, а по-друге, вчиняє дії, що компрометують чи висміюють особу або мають корисливу мету, зокрема отримання вигоди від експлуатації чужого вигляду;

наукові висновки про доцільність закріплення на законодавчому рівні поширення дії права фізичної особи на власне зображення як на її власне зображення, так і на зображення іншої особи, що об'єктивовано не тільки в остаточних (відредагованих) матеріалах, але існує й у формі вихідних матеріалів;

наукові положення про те, що право фізичної особи на власне зображення може реалізовуватися особисто або за допомогою представника, самостійно або спільно з іншими особами з обов'язковим погодженням умов використання форми об'єктивізації зображення;

положення про доцільність доповнення переліку осіб, що здійснюють право на зображення особи після її смерті, іншими особами, аніж родичі, визначені ст. ст. 307, 308 ЦК України, зокрема тими, які є спадкоємцями зображеної особи, або особами, які були спеціально наділені такими повноваженнями за життя зображеної особи, з необхідним отриманням одностайної згоди уповноважених представників;

пропозиції при визначенні «основного об'єкта використання» у зображенні застосовувати комплексний підхід, зокрема з урахуванням ролі, що відіграє зображення особи (при цьому зображення людини розглядається не окремо, а як елемент системи), та відсотка площі, яку займає зображення у формі об'єктивізації;

підхід до розмежування змісту суспільних інтересів при створенні та використанні зображення людини, зокрема в рамках концепції «суспільно значимого інтересу» та «суспільної цікавості»;

зроблено висновок, що при укладенні договору про створення та/або використання зображення людини у господарській діяльності виникає взаємозв'язок впливу вартості нематеріальних активів суб'єктів господарювання та репутації зображеної особи, що обумовлюється схваленням,

підтримкою або просуванням товарів і послуг суб'єкта господарювання зображуваною особою;

теза про те, що при здійсненні цивільно-правового захисту права фізичної особи на власне зображення застосовуються як загальні цивільно-правові, так і спеціальні способи захисту зображення, втіленого в об'єкті інтелектуальної власності, так і зображення як об'єкта інформаційних відносин;

положення про те, що збитки, завдані внаслідок порушення права фізичної особи на власне зображення, складаються з втрат (реальних збитків) та доходів, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода, котра вираховується з вартості потенційної неотриманої ліцензії);

теза про визначення вибачення як добровільних дій фізичної особи, що виражають каяття, визнання неправомірності дій, спрямованих на компенсацію моральних страждань і відновлення морального, психологічного стану потерпілого.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки і пропозиції, сформульовані у дисертаційній роботі, можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – як основа для подальшого наукового дослідження проблем реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення в цивільному праві України;

правотворчій діяльності – для удосконалення чинного цивільного законодавства у частині регулювання реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення;

правозастосовчій діяльності – запропоновані практичні рекомендації можуть бути використані у діяльності органів державної влади, засобів масової інформації при вирішенні питання про правомірність створення та використання зображення фізичної особи, при узагальненні судової практики, підготовці змін та доповнень до постанов Пленуму Верховного Суду України. Результати дослідження впроваджено у практичній діяльності Головного департаменту інформаційної політики Адміністрації Президента України, Державної служби інтелектуальної власності України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, ТОВ «5 канал», ПрАТ «Телеканал «Інтер», Київського апеляційного господарського суду;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Право інтелектуальної власності», «Авторське право і суміжні права», «Охорона прав та інтересів фізичних осіб при створенні та використанні художніх творів», а також підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій із зазначених дисциплін. Окремі положення дисертаційного дослідження знайшли практичне застосування в навчальному процесі на кафедрі інтелектуальної власності Інституту інтелектуальної власності Національного університету «Одеська юридична академія» в м. Києві.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження підтверджено 7 актами впровадження у правотворчу, правозастосовчу діяльність та навчальний процес.

Апробація результатів дисертації. Отримані в процесі дисертаційного дослідження результати доповідались та обговорювались на засіданнях кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія», на засіданні Південнорегіонального наукового центру Національної академії правових наук України та були апробовані на 48 всеукраїнських та міжнародних конференціях, засіданнях круглих столів, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: сучасний стан, проблеми та шляхи вирішення» (м. Одеса, 10 квітня 2009 р.); Міжнародній науковій конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13-14 листопада 2009 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 21-22 травня 2010 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності» (м. Одеса, 16 червня 2010 р.); Міжнародній науковій конференції «Дев'ять осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 12-13 листопада 2010 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20-21 травня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвеевські цивілістичні читання)» (м. Київ, 16 вересня 2010 р.); Міжнародній науковій конференції «Десяті юридичні читання» (м. Хмельницький, 18-19 листопада 2011 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Національне та міжнародне право як інструменти забезпечення державної та глобальної стабільності» (м. Львів, 25-26 листопада 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвеевські цивілістичні читання)» (м. Київ, 10 листопада 2011 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20-21 квітня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвеевські цивілістичні читання)» (м. Київ, 19 жовтня 2012 р.); Міжнародній науковій конференції «Одинадцять осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 23-24 листопада 2012 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи удосконалення управління інтелектуальною власністю» (м. Полтава, 28 березня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції,

сучасність, перспектива» (м. Одеса, 19-20 квітня 2012 р.); Міжнародному цивілістичному форумі «Цивільне законодавство: система, міжгалузеві зв'язки, шляхи вдосконалення» (м. Київ, 25-26 квітня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.); Третій міжвузівській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми прав інтелектуальної власності та інноваційної діяльності в господарській сфері» (м. Київ, 13 квітня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвеевські цивілістичні читання)» (м. Київ, 3 жовтня 2013 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку» (м. Харків, 21 березня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій ювілею академіка С.В. Ківалова «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.); Міжнародній науковій конференції «Юридична наука та практика у третьому тисячолітті» (м. Кошице (Словацька Республіка), 27-28 лютого 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Україна і світ у третьому тисячолітті: політичний, економічний, правовий та культурний виміри» (м. Одеса, 13-14 березня 2015 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти» (м. Івано-Франківськ, 27 березня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.); Четвертій Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правова система України: сучасний стан та актуальні проблеми» (м. Івано-Франківськ, 24-25 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Матвеевські читання: звільнення від цивільно-правової відповідальності у сучасних реаліях» (м. Київ, 20 листопада 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми модернізації приватного права в умовах євроінтеграції» (м. Хмельницький, 2-3 жовтня 2015 р.); VI Міжнародному цивілістичному форумі «Приватне право України і європейська інтеграція : тенденції та перспективи» (м. Київ, 14-15 квітня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції» (м. Одеса, 20 травня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання державотворення в Україні» (м. Київ, 20 травня 2016 р.) та ін.

Публікації. Основні теоретичні та практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладено в одній одноособовій монографії «Право фізичної особи на власне зображення : сучасний стан та перспективи розвитку», 37-ми наукових статтях, з яких 26 наукових статей опубліковано у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 4 наукові статті – у зарубіжних періодичних виданнях, 7 наукових статей –

в інших виданнях, а також у 48-ми тезах доповідей на наукових, науково-практичних конференціях та засіданнях круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, поділених на 10 підрозділів, висновків та списку використаних джерел (979 найменувань). Загальний обсяг дисертації складає 489 сторінки, з яких основний зміст – 374 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність дисертаційного дослідження, зазначається зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, формулюється наукова новизна одержаних результатів, висвітлюється їх практичне значення, зазначається про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Загальнотеоретичні засади визначення співвідношення понять «зовнішній вигляд людини» та «зображення людини»» складається з двох підрозділів, в яких досліджуються поняття «зовнішній вигляд людини», «зображення людини» як об'єкти цивільних прав, визначаються ознаки зазначених понять і фактори, що впливають на їх формування та зміну.

Підрозділ 1.1. ««Зовнішній вигляд людини» та «зображення людини» як об'єкти цивільних прав» присвячено розвитку наукової думки щодо визначення поняття та ознак зовнішнього вигляду людини та зображення людини як об'єктів цивільних прав, критеріїв їх співвідношення.

У підрозділі проаналізовано наукові погляди до визначення зовнішнього вигляду людини як об'єкта цивільних прав та обґрунтовано доцільність розуміння даної категорії у широкому (як сукупності зовнішніх ознак та інших проявів індивідуалізації людини) та вузькому значенні (як сукупності двох складових: наявне (тілесне) та додане (те, що може бути додано, наприклад, одяг, зачіска тощо). Доведено властивість зовнішньому вигляду загальних (належність особі від народження чи за законом, немайновість, особистісність) та специфічних (індивідуалізація особи, подвійна природа блага, що має соціальну та біологічну основу, схильність до якісних змін) ознак особистого немайнового блага. З метою підкреслення особливості природи зовнішнього вигляду визначено систему факторів, що впливають на якісну зміну зовнішнього вигляду людини, ґрунтуючись на їх природі виникнення та існування, а також на взаємозв'язку з волевиявленням людини при формуванні її зовнішнього вигляду, а саме: особистісні фактори (генетичний, фактор традиційних родинних цінностей, вольовий); природні фактори (фактор природного плину часу, фактор надзвичайних ситуацій та небезпечних подій природного характеру); соціальні фактори (історико-національний фактор, фактор конкретно-історичних стереотипів краси, фактор «дрес-коду»,

косметичний, медико-хірургічний фактори, фактор надзвичайної ситуації та небезпечних подій техногенного характеру).

Зроблено висновок, що зовнішній вигляд людини як об'єкт цивільних прав має як загальні властивості особистого немайнового блага, так і спеціальні властивості, на формування та зміну якого впливає визначена вище система специфічних факторів.

У підрозділі доведено належність зображення людини як об'єкта цивільних прав до системи нематеріальних благ та обґрунтовано відповідність зображення людини ознакам нематеріального блага, зокрема таким, як нематеріальність, інформативність, немайновість, здатність до об'єктивізації, оборотоздатність. Також виділено дві додаткові ознаки зображення людини як нематеріального блага, встановлення котрих має значення при наявності спору про неправомірне використання зображення: реальна або потенційна цінність зображення; впізнаваність зображеної особи.

Доведено, що представлена система ознак як об'єкта цивільних прав та факторів, що впливають на створення та формування зображення людини, дозволяють відмежувати зображення людини як нематеріального блага від її зовнішнього вигляду як особистого немайнового блага.

У підрозділі 1.2. *«Охоронювані законом інтереси, що виникають при об'єктивізації зовнішнього вигляду людей у окремих видах зображень»* аналізуються окремі види зображення, що виступають формою об'єктивізації зовнішнього вигляду людини в їх взаємозв'язку з охоронюваними законом інтересами фізичних осіб.

Здійснено класифікацію зображення людини залежно від способів, прийомів, засобів, що застосовуються для його об'єктивізації, зокрема зображення, виконані художнім, механічним, комп'ютерно-програмним та змішаним способами, та встановлено відмінності між ними.

Сформульовано підходи до визначення концепцій «повної» та «обмеженої» охорони інтересів особи, яка зображена або потенційно може бути зображеною, відносно конкретного виду форми об'єктивізації. Обґрунтовано, що «повна» охорона інтересів фізичної особи можлива щодо механічної форми об'єктивізації зображення (при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок та при публічному показі, відтворенні, розповсюдженні або використанні іншими способами фотографій або інших художніх творів із зображенням людини, за виключенням випадків, встановлених законом), а «обмежена» охорона інтересів застосовується щодо художньої та комп'ютерно-програмної форми об'єктивізації зображення людини (охорона здійснюється тільки при використанні створених форм об'єктивізації зображення та не поширюється на процес створення форм об'єктивізації зображення з метою недопущення обмеження права фізичної особи на свободу творчості).

У підрозділі проаналізовано окремі форми об'єктивізації зображення у фотографіях та інших художніх творах, у двійниках та персонажах художніх творів. Узагальнено підстави для класифікації персонажів

залежно від: 1) ролі, яку виконують персонажі (головні, другорядні, камео, статисти); 2) ознаки реальності (вигадані персонажі та персонажі реальних особистостей); 3) ступеня творчого внеску автора вигаданих персонажів (оригінальних (самобутніх), типових (загальних, стокових) персонажів та фольклорних); 4) природи носія зовнішності персонажів реальних знаменитостей (комп'ютерні (віртуальні) образи, створені завдяки новітнім комп'ютерним технологіям, і реальні актори); 5) відтворення зовнішності персонажів реальними акторами (використання акторами власної зовнішності без суттєвих змін, часткова зміна зовнішності, з можливістю впізнання акторів, зміна власної зовнішності до неможливості впізнання, використання акторами зовнішності чи елементів зовнішності інших осіб, використання в образі шаржованих персонажів зовнішності або елементів зовнішності інших осіб). Зроблено висновок про важливість визначення при укладенні договору з актором про виконання ролі умови щодо прав на сценічне зображення (власне, вигадане або схоже на іншу особу).

Доведено необхідність доповнення ЦК України статтею 308¹, що регулює відносини зі створення та/або використання зображення фізичної особи персонажами або двійниками та визначають умови правомірності використання рис зовнішності людей з комерційною метою, що частково запобігатиме виникненню конфліктів між пародистами та особами, на яких створюються пародії.

Другий розділ «Юридична природа та зміст права фізичної особи на власне зображення» складається з двох підрозділів та присвячений дослідженню наукових підходів до юридичної природи та змісту зазначеного права та особливостям його здійснення.

У підрозділі 2.1. «Доктринальні підходи до визначення юридичної природи права фізичної особи на власне зображення» встановлено, що дуалістична природа зображення людини створювала умови для плутанини у поглядах на юридичну природу права фізичної особи на власне зображення.

У дисертації вироблено такі концепції співвідношення прав інтелектуальної власності та права на власне зображення: 1) визнання права на власне зображення через авторство (співавторство) за зображеною особою – полягає у визнанні за зображеною особою майнових прав на твір, у якому втілюється зображення особи, замість визнання за особою права на власне зображення; 2) визнання права на власне зображення через майнові права на твір – полягає у «підміні» права фізичної особи на власне зображення майновими правами на твір, у якому втілюється зображення особи; 3) визнання права фізичної особи на власне зображення правом, що обтяжує авторські права на твір – полягає у визнанні права фізичної особи на власне зображення пов'язаним з авторськими правами на твір (фотографію, портрет або інший художній твір) та похідним від них; 4) визнання права на власне зображення через суміжні права – полягає у визнанні суміжних прав за зображеною особою як такою, що є виконавцем певної ролі. Доведено, що

право на власне зображення діє незалежно від прав інтелектуальної власності, якими зображена особа може бути наділена не внаслідок факту її зображення, а на підставах, встановлених законом.

Запропоновано наукові підходи до визначення цивільно-правової природи права фізичної особи на власне зображення об'єднати у такі концепції розуміння права фізичної особи на власне зображення: 1) як особистого немайнового права – право фізичної особи на власне зображення визнається складовою одного із законодавчо визнаних особистих немайнових прав; 2) як майнового права – у структурі права виокремлюються правомочності виключно майнового характеру; 3) як права подвійної природи – до структури права включаються правомочності майнового та немайнового характеру. Обґрунтовано, що право на власне зображення є правом подвійної природи.

Доведено, що доктринальні підходи до визначення змісту права фізичної особи на власне зображення можна узагальнити у такі концепції: 1) «негативна» – за особою визнається право заборонити створення та/або використання форми об'єктивізації зображення без відповідного дозволу, за виключенням випадків, встановлених законом; 2) «позитивна» – визнається право дозволяти створення та/або використання форми об'єктивізації зображення, за виключенням випадків, встановлених законом; 3) «комплексна» – визнаються за особою права дозволяти та заборонити створення та/або використання форми об'єктивізації зображення, за виключенням випадків, встановлених законом. Відстоюється позиція, що зміст права на власне зображення є комплексним.

У *підрозділі 2.2. «Право фізичної особи на власне зображення як суб'єктивне цивільне право та особливості його здійснення»* обґрунтовується подвійна природа права фізичної особи на власне зображення та аргументується наявність у структурі цього права правомочностей «права на зображення» та «права із зображення».

Зроблено висновок про те, що здійснення права фізичної особи на власне зображення полягає у вчиненні дій з надання згоди на створення форми об'єктивізації зображення, використання, надання дозволу на використання, перешкоджання неправомірному створенню та використанню у тому числі заборони такого створення та використання форми об'єктивізації зображення людини, за виключенням випадків, встановлених законом. Обґрунтовано, що залежно від кількості зображених осіб у формі об'єктивізації здійснення права фізичної особи може відбуватися самостійно або спільно (якщо на фотографії чи іншому художньому творі містяться зображення декількох осіб), особисто або за допомогою представника (наприклад, коли йдеться про неповнолітніх осіб, недієздатних або про довірне представництво).

З'ясовано, що об'єктом права фізичної особи на власне зображення є як власне зображення фізичної особи, так і зображення іншої людини. Узагальнено доктринальні підходи щодо переліку форм об'єктивізації зображення, на які поширюється дія права фізичної особи на власне

зображення, а саме: консервативний підхід (право на власне зображення визнається тільки щодо творів образотворчого мистецтва); класичний підхід (право на власне зображення визнається щодо творів образотворчого мистецтва, результатів фото-, кіно-, теле-, відеозйомки); реформаторський (прогресивний) підхід (право на власне зображення визнається за будь-якими формами об'єктивізації зовнішнього вигляду людини у вигляді зображення). У дисертації підтримано реформаторський підхід до визначення переліку форм об'єктивізації зображення, на які поширюється дія права на власне зображення. Доведено доцільність поширення дії права фізичної особи на власне зображення як щодо форм об'єктивізації зображення, представлених у фінальних (відредагованих) матеріалах, так і щодо форми об'єктивізації вихідних матеріалів (невідредагованих цифрових файлів, негативів) із зображенням людини.

Третій розділ «Реалізація права фізичної особи на власне зображення» складається з двох розділів, у яких аналізується реалізація права на власне зображення шляхом надання згоди на створення зображення засобами зйомки та шляхом укладання цивільно-правового договору.

У *підрозділі 3.1. «Надання згоди фізичною особою на створення її зображення засобами фото-, кіно-, теле- та відеозйомки як правочин»* підкреслено, що реалізацією права на власне зображення є надання дозволу фізичною особою на проведення фото-, кіно-, теле- чи відеозйомки. Згода як волевиявлення особи на її (або особи, яку вона представляє) участь у зйомках є однією з умов правомірності фото-, кіно-, теле- чи відеозапису. Презумуванням згоди фізичної особи на її зйомку є відкритість зйомки та її здійснення на певній території (вулицях) та під час проведення заходів публічного характеру (зборів, конференцій, мітингів тощо).

Обґрунтовано, що відкритості як суб'єктивному критерію сприйняття особою, що здійснює зйомку, своїх дій, які характеризуються явністю, неприхованістю, несекретністю для особи, яка є об'єктом зйомки протиставляти критерій усвідомленості зйомки як суб'єктивний критерій сприйняття відкритості дій особою, яка є об'єктом зйомки. При цьому слід враховувати, що не завжди вік, стан здоров'я, психічний стан людини дозволяють усвідомлювати процес зйомки та виражати протест проти створення та використання результатів зйомки.

Запропоновано класифікацію місця перебування особи під час її зйомки залежно від ступеня розумних та об'єктивних сподівань усамітнитись або обмежити доступ сторонніх до подій: місця особистого користування; приміщення, що захищені від сторонніх осіб (так звані «захищені», «затишні», «усамітнені» місця); території, прилеглі до приміщень, захищених від сторонніх осіб, що мають «межовий статус» між громадськими місцями та місцями, захищеними від сторонніх осіб; громадські місця; території з особливим режимом пропуску чи функціонування, зйомка на яких регламентується спеціальними нормативно-правовими актами.

Підкреслено важливість врахування зазначених критеріїв для визначення презумпції згоди особи на її зйомку.

У підрозділі 3.2. «Реалізація права фізичної особи на власне зображення шляхом укладання договору про створення та використання зображення» досліджено механізм договірної регуляції відносин, що виникають при створенні та використанні зображення людини.

Зроблено висновок, що договір про створення та/або використання зображення людини – це двосторонній, консенсуальний, оплатний або безоплатний правочин взаємоузгодженої волі двох і більше сторін, спрямованої на виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків щодо права на зображення людини.

Підкреслено, що предметом договору про створення та/або використання зображення людини є права на зображення та права із зображення, котрі повинні бути конкретизовані за ознакою виключності використання, за способом та метою використання, за територією використання зображення. Права, що не зазначені в договорі, вважаються такими, що не передані.

Об'єктом договору є форма об'єктивізації зображення людини як така, що існує на момент укладення договору, так і така, створення якої тільки передбачається.

Встановлено, що суб'єктами договору виступають учасники цивільних правовідносин, склад яких визначається з урахуванням конкретної форми об'єктивізації зображення (реально існуючої або потенційної) та прав на неї. Суб'єктами договору можуть бути зображувана особа, автор або праволоділець авторських прав, власник фотографії як особистого папера, особа, зацікавлена у використанні зображення. Вік, з якого особа може укласти договір, визначається її статусом (як автора, як зображуваної особи тощо) відповідно до чинного законодавства.

Особливістю даного договору є подвійна природа прав особи на матеріальний примірник (зокрема прав інтелектуальної власності, прав на особисті папери тощо) та прав особи, зображеної на такому творі, що обумовлює спільне здійснення прав різної галузевої природи зазначеними особами, якщо інше не встановлено домовленістю між ними.

Звернуто увагу на те, що особливі умови договору про створення та/або використання зображення людини у господарській діяльності обумовлені метою використання зображення людини – схваленням, підтримкою або просуванням товарів і послуг суб'єкта господарювання та прагненням встановити асоціативний зв'язок між особою, зображення якої використано у формі об'єктивізації суб'єктом господарювання, та товарами і послугами, які він пропонує потенційним споживачам, наслідком чого може бути взаємовплив вартості нематеріальних активів учасників цивільного обороту та репутації зображуваної людини, взаємна вразливість репутації, завдання шкоди неналежною поведінкою контрагента.

Зроблено висновок, що незважаючи на законодавче визначення умов та правил використання зображення людини у рекламі, як елемента знаку для товарів та послуг, потребує уточнення та удосконалення питання здійснення контролю за дотриманням відповідних норм при використанні зображення людини суб'єктами господарювання. Крім цього, потребує чіткого визначення позиція законодавця щодо використання зображення людини у зовнішньому оформленні товарів.

Четвертий розділ «Вільне створення та використання зображення людини як обмеження права фізичної особи на власне зображення» складається з двох підрозділів, у яких визначено правові принципи та критерії правомірності вільного створення та використання зображення людини.

У *підрозділі 4.1. «Правові принципи вільного створення та використання зображення людини»* сформульовано принципи, яких необхідно дотримуватися при вільному створенні та/або використанні фотографій та інших художніх творів.

Проаналізовано принцип дотримання прав інтелектуальної власності при створенні та/або використанні зображення людини – принцип, відповідно до якого, по-перше, при створенні твору із зображенням людини на основі іншого твору необхідно повідомляти про автора оригінального твору, за мотивами якого створено твір, по-друге, необхідно отримувати згоду на створення копії твору, якщо таке створення не входить у межі вільного використання твору, по-третє, необхідно зазначати інформацію про автора фотографії або іншого художнього твору із зображенням людини, якщо інше не передбачено договором або законом.

Досліджено принцип дотримання конфіденційності інформації про особисте життя зображуваної людини – принцип, відповідно до якого неприпустимими є створення та/або використання конфіденційної інформації про приватне життя людини, отриманої засобами фото-, кіно-, теле- та відеозйомки за виключенням випадків, встановлених договором або законом.

Проаналізовано принцип дотримання права на честь, гідність та ділову репутацію зображуваної людини – принцип, відповідно до якого забороняється поширення зображувальної інформації про людину, що є шкідливою, зокрема негативною, недостовірною, такою, що завдає шкоди честі, гідності та діловій репутації.

Принцип дотримання засад моральності при створенні та/або використанні зображення людини – принцип, відповідно до якого вимагається дотримання вимог законодавства щодо обороту зображувальної продукції зі шкідливою інформацією, зокрема продукції еротичного, сексуального та порнографічного характеру, продукції, пов'язаної із зображенням фізичного або психічного насильства (детальне зображення вбивства людей або тварин, спричинення каліцтв або мук, вандалізму, насолоди насильством і жорстокістю), іншої продукції, що містить негативну інформацію.

Зроблено висновок про важливість дотримання принципів вільного створення та використання зображення людини для забезпечення правомірності перебування форми об'єктивізації зображення у цивільному обороті.

У *підрозділі 4.2. «Критерії правомірності вільного створення та використання зображення людини»* викладено авторський підхід до класифікації критеріїв, які враховуються при визначенні правомірності обмеження здійснення права фізичної особи на власне зображення, та у своїй сукупності можуть бути підставою для обмеження права фізичної особи на власне зображення, з урахуванням конкретних обставин справи.

По-перше, статус фізичної особи, зокрема як пересічної особи або фізичної особи публічного права. Характеристика фізичних осіб публічного права дозволяє запропонувати такі критерії для їх класифікації та визначення підстав набуття статусу публічної особи: 1) за часом набуття статусу (які набули публічного статусу за час життя; які набули публічного статусу після смерті); 2) за підставою отримання статусу публічної особи (за фактом народження, внаслідок власних зусиль, внаслідок випадкових обставин, внаслідок участі в історичних подіях та обіймання історично значущої посади); 3) залежно від виду професійної діяльності (політичні діячі та посадові особи, що обіймають публічні посади чи здійснюють публічну владу на місцевому, регіональному, національному або міжнародному рівнях, особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги, особи, котрі не обіймають зазначені раніше посади, але відіграють певну роль у суспільному житті (у галузі політики, економіки, мистецтва, в соціальній сфері, спорті чи в будь-якій іншій галузі)); 4) за ступенем відомості (історична особа (абсолютні та відносні історичні особи), відносно публічні особи, особи, пов'язані з публічними родинними або дружніми зв'язками (родичі публічних фігур або особи, наближені до публічних фігур)).

Запропоновані критерії можуть бути використані при доведенні факту відомості фізичної особи для визначення можливого ступеня впливу на суспільство, ступеня популярності особи, для визначення розміру компенсації шкоди, завданої публічній особі зловживанням її довірою, зокрема внаслідок неправомірного використання її зображення з комерційною метою для схвалення та популяризації товарів і послуг суб'єктів господарювання, а також з іншою метою у засобах масової інформації, при висвітленні спортивних подій та інших заходів суспільно значимого характеру.

По-друге, запропоновано для визначення зображення людини як основного об'єкта використання у зображенні застосовувати комплексний підхід, зокрема з'ясувати роль, яку відіграє зображення особи у формі об'єктивізації зображення, а також з'ясувати відсоток площі, яку займає зображення у формі об'єктивізації. За умови, що зображення не є основним

об'єктом використання, допускається обмеження права фізичної особи на власне зображення.

По-третє, визначення суб'єкта інтересу, який є основним при створенні та/або використанні зображення людини. Коло суб'єктів – носіїв інтересу, що виникає при створенні та/або використанні зображення людини, є ширшим за коло суб'єктів права на власне зображення і суб'єктів права на форму об'єктивізації та включає інших осіб, зацікавлених у створенні та/або використанні форми об'єктивізації з найвищою художньою метою або з інформаційною, науковою метою за умови, що представлена у зображенні інформація є суспільно значимою. З урахуванням значного кола суб'єктів правовідносин у сфері створення та/або використання форми об'єктивізації зображення людини законодавець забезпечує охорону публічних інтересів (інтересів держави, суспільства) та приватних інтересів (інтерес автора; зображеної особи, особи, яка потенційно може бути зображеною, інших фізичних чи юридичних осіб). Незважаючи на можливий розподіл приватних інтересів відповідно до категорій зазначених осіб зміст цих інтересів не є однорідним та визначається за конкретних обставин самим суб'єктом або його представником.

По-четверте, мета створення та/або використання зображення людини. Створення та/або використання зображення у суспільно значимих інтересах може відбуватися з інформаційною, правоохоронною, художньою, навчальною чи науковою метою або з особистою метою, зокрема для особистих спогадів. При цьому характерним для мети є відсутність прагнення отримати прибуток.

По-п'яте, спосіб створення та/або використання зображення людини. Потребує законодавчого врегулювання створення та/або використання зображення шляхом поширення у мережі Інтернет, зокрема в онлайн-трансляціях, у соціальних мережах тощо.

По-шосте, статус суб'єкта, який створює та/або використовує зображення людини, серед яких слід розрізнити зокрема: спеціально уповноважених законом суб'єктів створення та/або використання форми об'єктивізації зображення людини; суб'єктів зі спеціальним інформаційним статусом; суб'єктів приватного права; суб'єктів, наділених такими повноваженнями договором; суб'єктів, які виконують професійні функції (творчі працівники, внаслідок діяльності яких з'являється художня форма об'єктивізації, яка використовується тільки з метою здійснення професійної, творчої діяльності з найвищою художньою метою); суб'єктів, не наділених спеціальним статусом, використання якими зображення відбувається не з суспільною значимістю, а найчастіше з суспільною цікавістю.

Зроблено висновок, що при вирішенні спорів слід співвідносити зазначені критерії, що є основою для вирішення питання про правомірність вільного створення та/або використання зображення людини.

П'ятий розділ «Цивільно-правовий захист права фізичної особи на власне зображення» складається з двох підрозділів, присвячених

характеристиці порушень права фізичної особи на власне зображення, обставин, що підлягають доведенню, цивільно-правових способів захисту зазначеного права.

У *підрозділі 5.1. «Порушення права фізичної особи на власне зображення та особливості їх доказування»* досліджено низку обставин, щодо яких у сторін та інших осіб виник спір при неправомірному створенні та використанні зображення людини, та які мають значення для ухвалення рішень при вирішенні спорів судом.

На підставі узагальнення матеріалів судової практики зроблено висновок про необхідність встановлення таких обставин: визначення відповідача у справі – фізичної або юридичної особи, яка неправомірно використала фотографії та інші художні твори; забезпечення належної фіксації факту порушення; надання доказів, що свідчать про впізнаваність зображеної особи; визначити дії, якими порушується право на власне зображення.

Дії, якими на практиці порушується право фізичної особи на власне зображення, запропоновано поділити на такі групи: 1) неправомірне здійснення фото-, кіно-, теле- та відеозйомок фізичної особи, що виражаються, по-перше, у відкритому здійсненні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок всупереч її волевиявленню, по-друге, у здійсненні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок прихованою камерою без згоди фізичної особи, по-третє, у зйомці фізичної особи на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку у порушення спеціальних вимог, визначених нормативно-правовими актами, за виключенням випадків, встановлених законом; 2) дії, що порушують права на інформацію про зображену особу та виражаються, по-перше, у незазначенні інформації про зображену особу, за виключенням випадків, передбачених законом, по-друге, у зазначенні інформації про особу всупереч її бажанню, по-третє, у супроводженні зображення шкідливою інформацією, за виключенням випадків, передбачених законом; 3) дії, що порушують недоторканність зображення людини, втіленого у фотографії чи іншому художньому творі, які виражаються, по-перше, у використанні зображення зі зміною формату, розміру, кольорового рішення, фотографії чи іншого художнього твору, по-друге, використанні зміненого (спотвореного) зображення людини, по-третє, у застосуванні спеціальних комп'ютерних програм для створення колажу, за виключенням випадків, встановлених законом. Неправомірне використання зображення людини може відбуватися як у договірних зобов'язаннях (наприклад, збільшення тиражу зображень без додаткового погодження), так і у позадоговірних зобов'язаннях без її згоди (наприклад, несанкціоноване використання форми об'єктивізації зображення у рекламі, на упаковках товарів, при наданні послуг тощо).

У *підрозділі 5.2. «Застосування окремих цивільно-правових способів захисту права фізичної особи на власне зображення»* аналізуються окремі загальні та спеціальні цивільно-правові способи захисту права фізичної особи на власне зображення, що застосовуються у судовій практиці як до зображення,

втіленого в об'єкті інтелектуальної власності, так і до зображення як об'єкта інформаційних відносин.

Зроблено висновок, що такий спосіб захисту цивільних прав та інтересів, як самозахист права фізичної особи на власне зображення здійснюється, зокрема, вчиненням дій із унеможливлення створення зображення, знищення власних зображень у мережі Інтернет або недопущення їхньої появи у мережі.

Встановлено, що збитки, завдані внаслідок порушення права фізичної особи на власне зображення, складаються з втрат (реальних збитків) та доходів, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Упущена вигода особи вираховується з вартості потенційної неотриманої ліцензії, яку порушник повинен був би мати при використанні зображення людини.

Обгрунтовано доцільність законодавчого закріплення (ст. 308 ЦК України) можливості застосування такого способу захисту права фізичної особи на власне зображення, як застосування разового грошового стягнення (компенсації за порушення права фізичної особи на власне зображення).

Аналіз судової практики свідчить про поширення застосування такого способу захисту прав та інтересів, як вибачення. Незважаючи на те, що чинне цивільне законодавство не передбачає вибачення як способу захисту цивільних прав, його застосування все ж не виключається у справах, пов'язаних з порушенням прав на нематеріальні блага. По-перше, зобов'язання публічно вибачитися застосовується як форма спростування недостовірної інформації. Залежно від кола осіб, яким зазначена інформація стала відома, публічне вибачення відбувається перед невизначеним або визначеним колом осіб. По-друге, зобов'язання публічно вибачитися застосовується як форма доведення до невизначеного кола осіб інформації про неправомірні дії.

Запропоновано розглядати вибачення як добровільні дії, що виражають каяття, визнання неправомірності власних дій, та які спрямовані на компенсацію моральних страждань і відновлення морального, психологічного стану потерпілого. Обгрунтовано недоцільність застосування зазначеного способу захисту у примусовому порядку, адже покладення обов'язку принести вибачення в примусовому порядку не матиме необхідного психологічного ефекту через відсутність доброї волі на ці дії.

Досліджено один із дієвих способів захисту права фізичної особи на власне зображення – припинення дій, що створюють загрозу порушення зазначеного права, зокрема пред'явлення вимоги про заборону зйомки людини на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, що може встановлюватися на підставі рішення суду та стосуватися конкретної особи, або заборону використання зображення людини в майбутньому.

Звернуто увагу на те, що такий спосіб захисту права фізичної особи на власне зображення, як припинення використання зображення дозволяє визначити дві підстави його застосування: по-перше, зображення було створено за згодою особи, правомірно використовувалося, але особа

прийняла рішення про відкликання згоди на використання; по-друге, форма об'єктивізації зображення людини була створена та/або використовувалася неправомірно.

Доведено, що у першому випадку для недопущення зображеною особою або її представниками зловживання правом на відкликання згоди підставою відкликання згоди є не безпідставне бажання, а порушення встановлених домовленостей використання або наявність інших обставин, за яких відбувається використання зображення людини. При цьому всі витрати, пов'язані з припиненням показу твору, повинні бути покладені на суб'єкта, який порушив зобов'язання. Обґрунтовано доцільність закріплення у ст. 308 ЦК України обов'язку особи, яка здійснила відкликання, компенсувати неотримані доходи та завдану моральну шкоду авторові твору, праволодильцю.

Запропоновано при визначенні розміру компенсації враховувати зокрема, такі обставини: витрати, що зазнала особа у зв'язку з виготовленням примірника твору із зображенням людини (фототвір, кінофільм тощо); ідейне значення та місце спірної фотографії чи іншого твору у концепції виставки або іншого заходу, де відбувається публічний показ зображення (залежно від впливу припинення показу фотографії на художнє значення всієї виставки та її ідейний зміст, від цього розмір компенсації моральної шкоди може різнитися); кількість фотографій або інших художніх творів із зображенням людини, припинення публічного показу яких вимагається, що засвідчує доцільність запровадження компенсаційної шкали визначення розміру шкоди, у тому числі залежно від кількості творів, згода на використання яких була відкликана.

Закріплення відповідних пропозицій у чинному законодавстві дозволить частково вирішити проблеми, що виникають на практиці при реалізації та захисті права фізичної особи на власне зображення.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладено узагальнені результати дисертаційного дослідження, сформульовано найбільш важливі положення та пропозиції.

1. Системний аналіз підходів до визначення юридичної природи та змісту права фізичної особи на власне зображення дозволяє виробити концептуальні підходи до характеристики цього права як суб'єктивного цивільного права, якому притаманні зв'язки з правами інтелектуальної власності (органічні, функціональні та зв'язки взаємодії), подвійна природа (наявність у структурі права повноважень майнового та немайнового характеру), відсутність нерозривного зв'язку за своїм змістом з особою-носієм (тобто, можливість перебування у вільному цивільному обороті об'єкта права на власне зображення), а також спрямованість на задоволення як немайнових, так і майнових інтересів володільця зазначеного права.

2. Одним з основних понять, яким оперує законодавець при регулюванні відносин у сфері створення та/або використання фотографій та інших художніх

творів із зображенням людини, є «інтерес» (ст. ст. 307, 308 ЦК України). Намагаючись встановити баланс між інтересами особи та суспільства, законодавець легітимізує інтерес фізичної особи при створенні та/або використанні фотографій та інших художніх творів фактичним закріпленням умов охорони та підстав захисту інтересів фізичної особи при створенні та використанні фотографії чи іншого художнього твору із зображенням особи як елементів суб'єктивного цивільного права, що дозволяє дійти висновку про фактичне законодавче визнання права фізичної особи на власне зображення.

3. Структура права фізичної особи на власне зображення складається з правомочностей майнового та немайнового характеру, які поділяються на права на зображення (реалізація яких відбувається під час проведення фото-, кіно-, теле- та відеозйомки або під час створення інших видів зображення за умови фактичного позування особи) та права із зображення (реалізація яких відбувається під час використання створених зображень).

4. Об'єктом права фізичної особи на власне зображення є як власне зображення фізичної особи, так і зображення іншої людини, яке вже створене або створення якого передбачається.

5. Співвідношення зображення людини та зовнішнього вигляду людини як цивільних категорій є підставою для розмежування цих благ та відповідно прав на них, що дозволяє визначити право на власне зображення як суб'єктивне цивільне право, що не пов'язано з правом на зовнішній вигляд.

6. Зображення людини може втілюватися у різноманітних формах об'єктивізації, котрі залежно від особливостей створення (художнім, механічним або іншим способом) зумовлюють обсяг охорони права на власне зображення, зокрема «повної» (при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок та при публічному показі, відтворенні, розповсюдженні або використанні іншими способами фотографій або інших художніх творів із зображенням людини, за виключенням випадків, встановлених законом) або «обмеженої» (при використанні форм об'єктивізації зображення створених художнім або іншим способом, відмінним від здійснення зйомки).

7. Здійснення права фізичної особи на власне зображення відносно творів, створених засобами фото-, кіно-, теле- та відеозйомки поширюється щодо негативу (або вихідних цифрових файлів з зображенням) і фінальних (відредагованих) носіїв зображення.

8. Здійснення права фізичної особи на власне зображення відбувається самостійно або спільно (з іншими зображеними особами або праволодільцями майнових прав на форму об'єктивізації), особисто або за допомогою представника.

9. Право фізичної особи на власне зображення за часом є безстроковим. Після смерті людини право на власне зображення може здійснюватися її представниками, що свідчить про доцільність доповнення переліку осіб, які здійснюють право на власне зображення після смерті особи, іншими особами, аніж родичі.

10. При визначенні презумпції згоди як волевиявлення особи (або особи, яку вона представляє) під час проведення зйомок враховуються такі критерії, як відкритість зйомки та територія або захід її здійснення.

11. При виникненні спорів про неправомірне створення та використання зображення людини слід співвідносити відкритість та усвідомленість зйомки (як суб'єктивний критерій сприйняття відкритості дій особою, яка є об'єктом зйомки з урахуванням віку, стану здоров'я, психічного стану людини тощо).

12. При виникненні спорів про неправомірне створення та використання зображення людини слід визначити місце перебування особи під час її зйомки залежно від ступеня розумних та об'єктивних сподівань усамітнитись або обмежити доступ сторонніх до подій особистого життя. До таких місць належать: 1) місця особистого користування (є найбільш чутливими в контексті незахищеності людини, а, отже, на їх території здійснення зйомки без згоди особи неможливо); 2) приміщення, що захищені від сторонніх осіб, так звані «захищені», «затишні», «усамітнені» місця (не є найчутливішими в контексті захисту прав особи, але все ж таки перебування у таких місцях є проявом бажання утаємничитись, що потребує отримання згоди особи на її зйомку на території таких приміщень); 3) території, прилеглі до приміщень, захищених від сторонніх осіб, які мають «межовий статус» між громадськими місцями та місцями, захищеними від сторонніх осіб (дозволяється здійснення зйомки з метою охорони прав та інтересів, але забороняється несанкціоноване використання результатів зйомки); 4) громадські місця, ознакою яких є неможливість утаємничитись від сторонніх осіб (допускається вільне здійснення зйомки фізичної особи, за виключенням випадків, коли власником місця встановлено спеціальну заборону на зйомку, за умови, що використання результатів зйомки повинно відповідати вимогам чинного законодавства); 5) території з особливим режимом пропуску чи функціонування, зйомка на яких регламентується спеціальними нормативно-правовими актами.

13. Положення ст. 308 ЦК України про «можливість використання фотографій та інших художніх творів, якщо особа позує за плату» доцільно замінити на «позування відповідно до інших домовленостей», адже не завжди особа «позує за плату».

14. Предметом договірних відносин зі створення та/або використання зображення людини є права на зображення та права із зображення, які доцільно конкретизувати за ознакою виключності використання, способом, метою та територією використання зображення. У механізмі договірних відносин слід звертати увагу й на їх суб'єктивний склад, форму договору та включати до змісту договору особливі умови про створення та/або використання зображення людини, які притаманні договору у господарській діяльності при просуванні або схваленні товарів та послуг.

15. Вільне створення та використання зображення людини повинно відбуватися з урахуванням таких принципів: принцип дотримання прав інтелектуальної власності при створенні та/або використанні зображення

людини; принцип дотримання конфіденційності інформації про особисте життя зображуваної людини; принцип дотримання права на честь, гідність та ділову репутацію зображуваної людини; принцип дотримання засад моральності при створенні та/або використанні зображення людини.

16. При вирішенні спорів про неправомірне створення та використання зображення людини судам доцільно враховувати такі обставини: статус зображуваної людини, зокрема як пересічної особи або фізичної особи публічного права; основний об'єкт використання у зображенні; суб'єкт інтересу, який є основним при створенні та/або використанні зображення людини; мета створення та/або використання зображення людини; спосіб створення та/або використання зображення людини; статус суб'єкта, який створює та/або використовує зображення людини.

17. Обставинами, що мають значення для ухвалення рішення у справі і щодо яких у сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, виникає спір, є зокрема такі: визначення відповідача у справі – фізичної або юридичної особи, яка неправомірно використала фотографії та інші художні твори; належна фіксація факту порушення; докази, що свідчать про впізнаваність зображеної людини; дії, якими порушується право на власне зображення у договірних зобов'язаннях або у позадоговірних зобов'язаннях (неправомірне здійснення фото-, відео-, теле- та відеозйомок фізичної особи; порушення права на інформацію про зображену особу; порушення недоторканності зображення людини, втіленого у фотографії чи іншому художньому творі).

18. При здійсненні цивільно-правового захисту права фізичної особи на власне зображення застосовуються як загальні, так і спеціальні способи захисту як до зображення, втіленого в об'єкті інтелектуальної власності, так і до зображення як об'єкта інформаційних відносин, зокрема: самозахист; стягнення упущеної вигоди; разове грошове стягнення (компенсація за порушення права фізичної особи на власне зображення); компенсація моральної шкоди та принесення вибачення у добровільному порядку як форма компенсації моральної шкоди; припинення дій, що створюють загрозу порушення права фізичної особи на власне зображення; припинення використання зображення.

19. У дисертації сформульовано конкретні пропозиції щодо удосконалення актів цивільного законодавства та законодавства про інтелектуальну власність з метою вирішення проблем, що виникають на практиці при реалізації та захисті права фізичної особи на власне зображення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Монографія:

1. Кулініч О.О. Право фізичної особи на власне зображення : сучасний стан та перспективи розвитку : монографія /О.О. Кулініч. – Одеса : Юридична література, 2016. – 624 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Кулініч О.О. «Бренд» як складний правовий засіб індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг / О.О. Кулініч // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 5 (49). – С. 21-29.

2. Кулініч О.О. Правова охорона персонажу літературного твору як «юридично значимого» елементу твору / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Вип. 53 / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. Ю.М. Оборотов. – Одеса : Юридична література, 2010. – С. 126-131.

3. Кулініч О.О. Умови надання правової охорони творам та окремим їх елементам / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. Вип. 58 / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2011. – С. 441-449.

4. Кулініч О.О. Огляд практики вирішення судами України спорів, пов'язаних із захистом авторських прав на персонажі художніх творів / О.О. Кулініч // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 4. – С. 109-111.

5. Кулініч О.О. Особливості використання фотографічних творів із зображенням фізичних осіб після їхньої смерті / О.О. Кулініч // Університетські наукові записки. – 2011. – № 4 (40). – С. 103-108.

6. Кулініч О.О. Умови реалізації та обмеження права на фотографування фізичних осіб у громадських місцях / О.О. Кулініч // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – № 1. – С. 24-31.

7. Кулініч О.О. Недоведення факту порушення авторських прав на фотографічні твори як підстава для відмови у задоволенні позовних вимог / О.О. Кулініч // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. – Вип. 1, Т.1. – С. 47-52.

8. Кулініч О.О. Окремі питання судової практики щодо правомірності публічного поширення фотографічних творів із зображенням «публічних» фізичних осіб / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. Вип. 68. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2012. – С. 359-365.

9. Кулініч О.О. Неправомірне використання фотографічних творів з зображенням «публічних» фізичних осіб / О.О. Кулініч // Університетські наукові записки. – 2012. – № 4 (44). – С.134-139.

10. Кулініч О.О. Огляд практики вирішення судами України спорів щодо правомірності публічного поширення фотографічних творів з зображенням фізичної особи / О.О. Кулініч // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2012. – Вип. 18. – С. 95-97.

11. Кулініч О.О. Авторське право на фотографічні твори та право особи на власне зображення: визначення напрямків наукового дослідження / О.О. Кулініч // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична

академія». Т. XII / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2012. – С. 349-359.

12. Кулініч О.О. Вдосконалення порядку обнародування та публічного розповсюдження фотографічних творів з зображенням фізичної особи після її смерті / О.О. Кулініч // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. XIII / редкол.: С.В. Ківалов (голов.ред.) [та ін.]; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 562-571.

13. Кулініч О.О. Визначення природи прав фізичної особи, зображеної на фотографічних та інших художніх творах / О.О. Кулініч // Право і громадянське суспільство: науковий журнал. Електронне видання. – 2013. – № 1(2). – С. 88-95 (Режим доступу: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/1-2-2013/item/98-vy-znachennia-pry-rody-prav-fizychnoi-osoby-zobrazhenoi-na-fotografichnykh-ta-inshykh-khudozhnikh-tvorakh-kulinich-o-o>).

14. Кулініч О.О. Договір про надання дозволу на використання фотографічного твору з зображенням фізичної особи / О.О. Кулініч // Право і громадянське суспільство: науковий журнал. Електронне видання. – 2013. – № 2 (3). – С.104-110 (Режим доступу: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/item/107-dohovir-pro-nadannia-dozvolu-na-vykorystannia-fotografichnoho-tvoru-z-zobrazhenniam-fizychnoi-osoby-kulinich-o-o>).

15. Кулініч О.О. Припинення публічного показу, відтворення та розповсюдження фотографічних творів як спосіб захисту цивільних прав та інтересів / О.О. Кулініч // Право і суспільство. – 2013. – № 6-2. – С. 88-92.

16. Кулініч О.О. Застосування вибачення як способу захисту прав при неправомірному використанні фотографічного твору: огляд судової практики / О.О. Кулініч // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 238-242.

17. Кулініч О.О. Відповідність змісту художнього твору моральним засадам суспільства як умова правомірності його розповсюдження / О.О. Кулініч // Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 63. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. – С. 107-112.

18. Кулініч О.О. Наслідки неправомірною публічного показу, відтворення та розповсюдження фотографічних творів з зображенням фізичної особи / О.О. Кулініч // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2014. – № 1. – С. 18-23.

19. Кулініч О.О. Ідентифікація фізичної особи, зображеної на фотографії, з особою, право на власне зображення якої порушено (огляд судової практики) / О.О. Кулініч // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – Том 27(66). – 2014. – № 1. – С. 98-104.

20. Кулініч О.О. Окремі випадки вільного публічного показу, відтворення та розповсюдження фотографічних творів з зображенням фізичної особи (огляд судової практики) / О.О. Кулініч // Науковий вісник Херсонського

державного університету. Серія: «Юридичні науки». – 2014. – Вип. 1. Том 1. – С. 150-155.

21. Кулініч О.О. Принципи поширення художніх творів з зображенням фізичної особи / О.О. Кулініч // Митна справа. – 2015. – № 2. – Частина 2. – Книга 2. – С. 91-98.

22. Кулініч О.О. Доктринальні підходи до визначення природи та змісту права фізичної особи на власне зображення / О.О. Кулініч // Часопис Київського університету права. – 2015. – № 4. – С. 221-225.

23. Кулініч О.О. Фактори, що впливають на формування зовнішності фізичної особи як нематеріального блага / О.О. Кулініч // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – № 6. – С. 90-93.

24. Кулініч О.О. Охорона інтересів фізичної особи при створенні та використанні фотографій та інших художніх творів з її зображенням / О.О. Кулініч // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2015. – № 6. – С. 33-39.

25. Кулініч О.О. Поняття та ознаки зображення фізичної особи як нематеріального блага / О.О. Кулініч // Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2016. – № 2. – С. 89-96.

26. Кулініч О.О. Визначення інтересів суспільно-значимими як умова правомірності поширення фотографій та інших художніх творів з зображенням фізичної особи / О.О. Кулініч // Часопис Київського університету права. – 2016. – № 2. – С. 237-240.

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

1. Кулинич О.А. Внешний вид физического лица как личное немущественное благо / О.А. Кулинич // *Leges si Viata*. – 2016. – № 2/2 (290). – P. 72-75.

2. Кулініч О.О. Обмеження права на власне зображення фізичних осіб, що не є публічними фігурами / О.О. Кулініч // *Evropský politický a právní diskurz*, 2016, Svazek 3, 1. 1 vydání, P. 178-185.

3. Кулініч О.О. Критерії визначення впізнаваності фізичної особи, зображеної на фотографіях та інших художніх творах / О.О. Кулініч // *Evropský politický a právní diskurz* (Європейський політико-правовий дискурс). – 2016. – Том 3. Вип. 4. – С. 247-252.

4. Кулініч О.О. Об'єктивізація зображення фізичної особи у персонажах художніх творів / О.О. Кулініч // *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. – 2016. – № 4. – С. 121-124.

Статті в інших виданнях:

1. Кулинич О.А. Личное немущественное право физических лиц на определение режима доступа к информации об их частной жизни / О.А. Кулинич // Личные немущественные права: проблемы теории и

практики применения : сб. статей и иных материалов / [В.И. Бобрик, С.Б. Булеца, А. В. Игнатенко, Н.А. Давыдова, А.С. Довгерт, И.В. Жилинкова, И.С. Канзафарова, Е.В. Кохановская, Л.В. Красницкая, О.А. Кулинич]; под ред. Р.А. Стефанчука. – К. : Юринком Интер, 2010. – С. 328-339.

2. Кулініч О.О. Особливості розповсюдження фотографічних творів із зображенням фізичної особи без її згоди / О.О. Кулініч // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 1. – С. 17-23.

3. Кулініч О.О. Компенсація за порушення авторських прав на фотографічні твори у судовій практиці / О.О. Кулініч // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 5. – С. 38-43.

4. Кулинич О.А. Свободное распространение фотографий с изображением физического лица по законодательству Украины и Российской Федерации / О.А. Кулинич // Молодий вчений. – 2014. – № 12 (15). – С. 269-274.

5. Кулініч О.О. Підстави набуття статусу фізичної особи публічного права / О.О. Кулініч // Lex Portus. – 2016. – № 2. – С. 64-75.

6. Кулинич О.А. Применение отдельных способов защиты при нарушении права физического лица на собственное изображение в средствах массовой информации / О.А. Кулинич // Сборник научных трудов кафедры авторского права, смежных прав и частноправовых дисциплин. Выпуск 1. – М.: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Российская государственная академия интеллектуальной собственности» (ФГБОУ ВПО РГАИС), 2014. – С. 141-148.

7. Кулинич О.А. Добровольное извинение как форма компенсации морального вреда (на примере дел о незаконном распространении фотографических произведений) / О.А. Кулинич // Гражданско-правовое регулирование инновационного развития национальной экономики и повышение эффективности защиты субъектов гражданского права : сб. науч. ст. / ГрГУ им. Я. Купалы; редкол.: И.Э. Мартыненко (гл. ред.) [и др.]. – Гродно: ГрГУ, 2014. – С. 174-184 (Режим доступа: <http://www.elib.grsu.by/doc/9051>).

Інші публікації, що додатково висвітлюють основний зміст дисертації:

1. Кулініч О. О. Охорона прав та інтересів фізичних осіб при поширенні художніх творів з їх зображенням // Право інтелектуальної власності: навчально-методичний посібник / Харитонова О.І., Мазуренко С.В., Кулініч О.О., Еннан Р.Є., Романадзе Л.Д., Менсо І.В. – О. : Юридична література, 2015. – С. 33-35.

2. Кулініч О.О. Охорона прав та інтересів фізичної особи, зображеної в художньому творі // Інтелектуальна власність: підручник для студентів економічних спеціальностей / Л.Д. Романадзе, П.М. Цибульов, О.О. Кулініч. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. – С. 81-86.

3. Кулініч О. О. Охорона прав та інтересів фізичних осіб при поширенні художніх творів з їх зображенням // Право інтелектуальної власності:

навчальний посібник / Еннан Р.Є., Кулініч О.О., Мазуренко С.В., Менсо І.В., Романадзе Л.Д. – К. : Алерта, 2016. – С. 120-132.

4. Кулініч О.О. Охорона прав та інтересів фізичних осіб при створенні та використанні художніх творів: навч.-метод. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / О.О. Кулініч. – О. : Юридична література, 2017. – 88 с.

5. Кулініч О.О. Авторське право і суміжні права: [навчально-методичний посібник] / О.О. Кулініч. – О. : Юридична література, 2017. – 148 с.

Тези доповідей на наукових конференціях:

1. Кулініч О.О. Зображення та образи як складові частини бренду / О.О. Кулініч // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави: сучасний стан, проблеми та шляхи вирішення», 10 квіт. 2009 р. – Одеса, ОДУВС, 2009. – С. 126-127.

2. Кулініч О.О. Щодо обмеження права «публічних» осіб на захист прав при використанні їх фотозображень / О.О. Кулініч // Правове життя сучасної України : Тези доповідей Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу (м. Одеса, 21-22 травня 2010 р.) / Відп. ред. д-р юрид. наук проф. Ю.М. Оборотов // Одеська національна юридична академія. – О. : Фенікс, 2010. – С. 452-453.

3. Кулініч О.О. Образ фізичної особи як об'єкт правової охорони / О.О. Кулініч // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності», присвяченої 10-річчю святкування Міжнародного дня інтелектуальної власності, 16 червня 2010 р. / упор. Г.О. Ульянова, Р.Є. Еннан; Одеська національна юридична академія. – Одеса: видавець БВВ, 2010. – С. 50-54.

4. Кулініч О.О. Особливості реалізації права на фотографування фізичної особи у відкритих місцях / О.О. Кулініч // Актуальні питання охорони прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському союзі в контексті європейської інтеграції: матеріали міжнародної конференції. – К., 2010. – С. 92-95.

5. Кулініч О.О. Характеристика окремих випадків порушення права на ім'я та права на зображення у соціальних мережах Інтернету / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної наукової конференції «Дев'ять осінніх юридичних читання» (м. Хмельницький, 12-13 листопада 2010 року) : У 4-х частинах. – Частина третя: «Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес». – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2010. – С. 143-144.

6. Кулініч О.О. Щодо визначення презумпції правомірності опублікування фотографічних творів з зображенням «публічних» осіб / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання). Матеріали міжнародної науково-

практичної конференції, м. Київ, 16 вересня 2010 року. – К. : КНТ, 2011. – С. 247-254.

7. Кулініч О.О. Гроші, право та мораль. Публічні особи та фотоскандали / О.О. Кулініч // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького складу, 20-21 травня 2011 р., м. Одеса. Т. 2. / відп. ред. д-р юрид. наук В.М. Дрьомін // Національний університет «Одеська юридична академія». – О.: Фенікс, 2011. – С. 349-351.

8. Кулініч О.А. Закон о мертвых знаменитостях: порядок использования фотографий умерших «звезд» / О.А. Кулинич // Римське право і сучасність: матер. Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 28 травня 2011 р.). – Одеса: Фенікс, 2011. – С. 208-211.

9. Кулініч О.О. Щодо визначення обмежень права на фотографування / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної наукової конференції «Десяті юридичні читання» (м. Хмельницький: 18-19 листопада 2011 року): у 4-х частинах. – Частина третя. – Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2011. – С. 237-239.

10. Кулініч О.О. Презумпція правомірності використання фотографічних творів з зображенням фізичних осіб, що позували за домовленістю / О.О. Кулініч // Роль права та закону у сучасному світі: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 03-04 листопада 2011 року. – Київ: у 2-х томах. – К.: Центр правових наукових досліджень, 2011. – Т. 1. – С. 67-69.

11. Кулініч О.О. Відкритість фотографування як умова добросовісної реалізації права на фотографування / О.О. Кулініч // Національне та міжнародне право як інструменти забезпечення державної та глобальної стабільності : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 25-26 листопада 2011 р., у 2-х частинах. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2011. – Ч. I. – С. 73-75.

12. Кулініч О.О. Щодо визначення окремих випадків обмеження права на зображення при розповсюдженні фотографічних творів / О.О. Кулініч // Проблеми становлення і розвитку правової системи України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 25-26 листопада 2011 року. – У 2-х томах. – Х.: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2011. – Т. 2. – С. 28-30.

13. Кулініч О.О. Щодо закріплення презумпції згоди особи на фотографування її у громадських місцях / О.О. Кулініч // Правова система в умовах розвитку сучасної державно-правової дійсності: генезис та напрями вдосконалення: Збірник матеріалів юридичної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 15 грудня 2011 р. Тези наукових доповідей. – К., 2011. – С.135-138.

14. Кулініч О.О. Щодо визначення окремих випадків використання фотографічних творів з зображенням фізичної особи без її згоди / О.О. Кулініч // Правові проблеми зміцнення української державності: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна,

29-30 листопада 2011 р.). – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2011. – Ч. 2. – С. 19-21.

15. Кулініч О.О. Загальний порядок поширення фотографічних творів, що містять зображення фізичних осіб / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання). Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 10 листопада 2011 року. – К.: Алерта, 2012. – С. 260-263.

16. Кулініч О.О. Вирішення спорів про визнання свідоцтва на торговельну марку недійсним внаслідок порушення авторських прав на персонажі художніх творів / О.О. Кулініч // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 р.). Т. 3/ відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 163-164.

17. Кулініч О.О. Визначення системи спеціальних випадків фотографування фізичних осіб без отримання їх згоди / О.О. Кулініч // Проблеми вдосконалення цивільного законодавства України: матеріали круглого столу (12 травня 2012 року, м. Одеса) / за ред. Є.О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 153-156.

18. Кулініч О.О. Порушення прав та інтересів фізичних осіб при проведенні зйомки у режимі он-лайн за допомогою Всесвітньої мережі Інтернет / О.О. Кулініч // Римське право і сучасність: матеріали Міжнародної наукової конференції, 11 травня 2012 р. – О., 2012. – С. 120-121.

19. Кулініч О.О. Охорона прав та інтересів фізичної особи при поширенні фотографічних творів з її зображенням: щодо визначення актуальності дослідження / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвєєвські цивілістичні читання). Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: у двох томах, Київ, 19 жовтня 2012 року. – Том 2. – К.: ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. – С. 104-107.

20. Кулініч О.О. Розміщення фотографічних творів при опублікуванні інтерв'ю з фізичними особами у засобах масової інформації / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез Міжнародної наукової конференції «Одинадцять осінніх юридичних читань» (м. Хмельницький, 23-24 листопада 2012 року): у 4-х частинах. – Частина третя. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. – С. 113-115.

21. Кулініч О.О. Щодо визначення правового статусу особи, зображеної на фотографічному творі / О.О. Кулініч // Людина, суспільство, держава: публічно-правовий аспект: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «VIII Прибузькі юридичні читання», 23-24 листопада 2012 року / Відп. ред. д-р юрид.наук, доц. О.В. Козаченко. – Миколаїв: Іліон, 2012. – С. 65-66.

22. Кулініч О.О. Щодо визначення системи порушень прав та інтересів фізичних осіб при неправомірному поширенні фотографічних творів / О.О. Кулініч // Актуальні проблеми права інтелектуальної власності:

захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 9 жовтня 2012 р.) / за заг. ред. О.І. Харитонові. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 95-98.

23. Кулініч О.О. Відповідність змісту художнього твору моральним засадам суспільства як умова для його правомірного розповсюдження / О.О. Кулініч // Проблеми та перспективи удосконалення управління інтелектуальною власністю: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2013 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – С. 103-106.

24. Кулініч О.О. Опублікування судового рішення про порушення авторських прав як спосіб поновлення прав / О.О. Кулініч // Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспектива. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 19-20 квітня 2012 року. – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. – С. 173-176.

25. Кулініч О.О. Особливості охорони права знаменитих фізичних осіб на власне зображення / О.О. Кулініч // Цивільне законодавство: система, міжгалузеві зв'язки, шляхи вдосконалення. Матеріали міжнародного цивілістичного форуму, Київ, 25-26 квітня 2013 року. – К.: ТОВ «Білоцерковдрук», 2014. – С. 211-213.

26. Кулініч О.О. Застосування публічного вибачення як спосіб захисту прав, порушених неправомірним розповсюдженням фотографічних творів / О.О. Кулініч // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави, 26 квітня 2013 р. – Одеса, 2013. – С. 134-135.

27. Кулініч О.О. Окремі випадки відтворення зображення фізичної особи без її згоди у державних та суспільних інтересах / О.О. Кулініч // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2013 р.) Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2013. – С. 664-666.

28. Кулініч О.О. Порушення права на приватне життя як наслідок неправомірного поширення фотографічних творів / О.О. Кулініч // Проблеми вдосконалення цивільного законодавства про боротьбу з плагіатом і піратством: матеріали круглого столу (м. Одеса, 25 травня 2013 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2013. – С. 97-100.

29. Кулініч О.О. Ідентифікація особи, зображеної на фотографічному творі як умова захисту права на власне зображення (за матеріалами судової практики) / О.О. Кулініч // Сучасні проблеми прав інтелектуальної власності та інноваційної діяльності в господарській сфері: Матеріали третьої міжвузівської науково-практичної конференції (13 квітня 2013 р.) / Університет економіки та права «КРОК», ЖУРНАЛ «Інтелектуальна власність». – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2013. – С. 52-57.

30. Кулініч О.О. Щодо визначення публічного вибачення як форми добровільної компенсації завданої моральної шкоди / О.О. Кулініч // Актуальні

проблеми права інтелектуальної власності : захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2013 р., м. Одеса) / за заг. ред. О.І. Харитонові. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2013. – С. 75-77.

31. Кулініч О.О. Припинення публічного показу фотографічних творів як спосіб захисту права на таємницю особистого життя / О.О. Кулініч // Нова редакція Конституції України та вдосконалення цивільного законодавства: проблеми гармонізації: матеріали круглого столу / за заг. ред. Є.О. Харитонова (м. Одеса, НУ «ОЮА», 14 вересня 2013 р.). – Одеса: Фенікс, 2013. – С. 71-75.

32. Кулініч О.О. Вдосконалення правового регулювання порядку публічного показу, відтворення та розповсюдження фотографічного твору з зображенням фізичної особи після її смерті / О.О. Кулініч // Стратегія модернізації приватного права у сучасних умовах: збірник наукових праць / за ред. В.І. Короля, Ю.В. Білусова; НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. – К.-Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. – С. 93-99.

33. Кулініч О.О. Визначення категорії «основний об'єкт використання» щодо зображеної на фотографічному творі особи» / О.О. Кулініч // Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 21 березня 2014 р. / Редкол.: С.М. Прилипко, Ю.Є. Атаманова, С.В. Глібко, К.В. Єфремова. – Х. : НДІ ПЗІР, 2014. – С. 77-80.

34. Кулініч О.О. «Revenge porn» як дії, що порушують особисті права фізичної особи / О.О. Кулініч // Правове життя сучасної України : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої ювілею академіка С.В. Ківалова (16-17 травня 2014 р., м. Одеса) : у 2 т. / Т. 1 / відп. ред. В.М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2014. – С. 488-490.

35. Кулинич О.А. Реализация права физического лица на собственное изображение по законодательству Украины и Российской Федерации / О.А. Кулинич // Реализация и защита гражданских прав и законных интересов граждан и юридических лиц в свете реформирования гражданского законодательства Российской Федерации: материалы всероссийской научно-практической конференции. Иркутск, 23-24 мая 2014 г. – Иркутск: Изд-во ИГУ, 2014. – С. 78-84.

36. Кулинич О.А. Особенности условий договора об использовании фотографических произведений с изображением физического лица / О.А. Кулинич // Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 березня 2015 р., м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ: Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2015. – С. 212-214.

37. Кулініч О.О. Зовнішність фізичної особи як реалізація права на індивідуальність / О.О. Кулініч // Правова система України: сучасний стан

та актуальні проблеми: Збірник матеріалів четвертої Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 24-25 квітня 2015 р.). – Івано-Франківськ, 2015. – С. 50-54.

38. Кулініч О.О. Нетипові способи поширення інформації про особу з використанням її зображення / О.О. Кулініч // *Pravna veda a prax v tretom tisícročí: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, 27-28 február 2015. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Košice.* – KOŠICE, 2015. – С. 148-150.

39. Кулініч О.О. Окремі випадки використання чужого зображення фізичними особами – «двійниками» / О.О. Кулініч // *Україна і світ у третьому тисячолітті: політичний, економічний, правовий та культурний виміри: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 13-14 березня 2015 року. У 2 частинах.* – Одеса: ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», міжнародний Вишеградський Фонд, 2015. – Частина I. – С. 139-141.

40. Кулініч О.О. Охорона «selfie» як особистих паперів фізичних осіб / О.О. Кулініч // *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 2 / відп. ред. М.В. Афанасьєва.* – Одеса : Юридична література, 2015. – С. 520-522.

41. Кулініч О.О. Припинення публічного показу зображення фізичної особи у мережі інтернет як спосіб захисту цивільних прав / О.О. Кулініч // *Захист прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет : теоретичні та практичні аспекти : матеріали інтернет-конференції (м. Одеса, 22 травня 2015 р.) / за ред. ред. О.І. Харитоновой; упоряд. : А.В. Кирилук, Н.П. Бааджи.* – Одеса : Юридична література, 2015. – С. 81-84.

42. Кулініч О.О. Особливості правового регулювання використання творів з зображенням фізичної особи після її смерті / О.О. Кулініч // *Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми цивільного, сімейного та міжнародного приватного права (Матвеевські цивільні читання). Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 3 жовтня 2013 року.* – К. : ТОВ «Білоцерків-друк», 2015. – С. 152-154.

43. Кулініч О.О. Щодо співвідношення «зовнішнього вигляду фізичної особи» та «зображення фізичної особи» як нематеріальних благ / О.О. Кулініч // *Матвеевські читання : звільнення від цивільно-правової відповідальності у сучасних реаліях. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20 листопада 2015 року.* – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2015. – С. 92-94.

44. Кулініч О.О. Визначення інтересу фізичної особи при створенні і використанні фотографій та інших художніх творів з її зображенням / О.О. Кулініч // *Цивільні читання, присвячені пам'яті І.В. Шерешевського «Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС»: матер. Інтернет-конф. (м. Одеса, 11 груд. 2015 р.).* – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 137-140.

45. Кулініч О.О. Використання зовнішнього вигляду фізичної особи двійником / О.О. Кулініч // Проблеми модернізації приватного права в умовах євроінтеграції : збірник наукових праць / за ред. Ю.В. Білоусова; НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України. – Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2015. – С. 170-177.

46. Кулініч О.О. Обмеження права фізичної особи на власне зображення / О.О. Кулініч // Приватне право України і європейська інтеграція : тенденції та перспективи. Матеріали VI Міжнародного цивілістичного форуму, Київ, 14-15 квітня 2016 року. – К. : ТОВ «Білоцерківдрук», 2016. – С. 160-162.

47. Кулініч О.О. Щодо визначення взаємозв'язку права фізичної особи на власне зображення та права інтелектуальної власності на результати творчої діяльності / О.О. Кулініч // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції (20 травня 2016 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 2 /відп. ред. М.В. Афанасьєва. – Одеса: Юридична література, 2016. – С. 545-547.

48. Кулініч О.О. Можливість репосту зображень як підстава їх вільного використання без комерційної мети / О.О. Кулініч // Актуальні питання державотворення в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р.) / Редкол.: д.ю.н. І.С. Грищенко (голова), к.ю.н. І.С. Сахарук (відп. ред.) та ін. – В 3-х томах. – Том 2. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2016. – С. 335-337.

АНОТАЦІЯ

Кулініч О.О. Теоретичні проблеми реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017.

Дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних проблем реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення.

Досліджено загальні наукові підходи до визначення природи та змісту права фізичної особи на власне зображення, а також його взаємозв'язку з правами інтелектуальної власності. Сформульовано авторську концепцію охорони права фізичної особи на власне зображення. Розкрито співвідношення таких «зовнішнього вигляду людини» та «зображення людини» як цивільних категорій, їх ознак та факторів, що впливають на формування та зміну зазначених об'єктів. Визначено окремі види зображень у взаємозв'язку з охоронюваними законом правами та інтересами зображуваної особи.

Охарактеризовано об'єктний і суб'єктний склад правовідносин з реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення, механізм

правового регулювання відносин у цій сфері. Сформульовано межі здійснення права на власне зображення, систему принципів та критеріїв визначення правомірності вільного створення та використання зображення людини.

Обґрунтовано правові умови, способи реалізації права фізичної особи на власне зображення, зокрема шляхом надання згоди та укладення договору про створення та використання зображення людини. Встановлено особливості обставин, що підлягають доведенню при здійсненні захисту права фізичної особи на власне зображення та ефективність застосування окремих цивільно-правових способів захисту з врахуванням матеріалів судової практики.

Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції з удосконалення цивільно-правового регулювання відносин у сфері створення та використання зображення людини, механізму правової охорони права фізичної особи на власне зображення.

Ключові слова: зображення, зовнішній вигляд, нематеріальне благо, право на власне зображення, авторське право, особисті немайнові права, майнові права, форма об'єктивізації зображення, вільне використання, механізм договірної регулювання, цивільно-правові способи захисту.

АННОТАЦІЯ

Кулинич О.А. Теоретические проблемы реализации и защиты права физического лица на собственное изображение. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс, семейное право, международное частное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2017.

Диссертация является первым в отечественной науке гражданского права специальным комплексным исследованием теоретических проблем реализации и защиты права физического лица на собственное изображение.

Исследованы общие подходы к определению юридической природы, содержания права физического лица на собственное изображение и его соотношению с правами интеллектуальной собственности.

Предложен концептуальный подход к пониманию права на собственное изображение как субъективного гражданского права, которому присущи такие признаки: наличие органических, функциональных связей, а также связей взаимодействия с правами интеллектуальной собственности; двойная природа (является одновременно неимущественным и имущественным правом); отсутствие неразрывной связи с субъектом-носителем; направленность на удовлетворение неимущественных и имущественных интересов физического лица.

Определены изображение человека как нематериальное благо, его признаки, факторы, влияющие на создание и изменение, а также соотношение

с внешним обликом как личным немущественным благом физического лица, его признаками и факторами, влияющими на формирование и изменение.

Проанализированы различные формы объективизации изображения человека во взаимосвязи с интересами физического лица, которые могут быть затронуты при создании и использовании изображения человека.

Охарактеризованы правоотношения в сфере создания и использования изображения человека, определены особенности объектного, субъектного состава и содержания данных правоотношений.

Исследован вопрос о презумпции согласия физического лица на проведение фото-, видео-, кино-, телесъемки. Проанализирован критерий открытости съемки как действий субъекта, её осуществляющую, в соотношении с осознанностью её восприятия субъектом, в отношении которого она осуществляется.

Предложена классификация места нахождения человека во время съемки как основа для определения объективных и разумных ожиданий уединиться и ограничить доступ посторонних к определенным событиям личной жизни.

Охарактеризован договорной механизм регулирования отношений, возникающих при создании и распространении изображения человека.

Раскрыты особенности использования изображения людей при продвижении, одобрении товаров и услуг субъектов предпринимательской деятельности. Рассмотрены последствия нарушений договорных обязательств и сделан вывод о взаимовлиянии репутации субъектов, производящих товары и услуги и репутации лица, одобряющего или продвигающего такие товары и услуги.

Сформулирована система принципов и критериев определения правомерности создания и распространения изображений людей. С учетом анализа национальной и зарубежной судебной практики сделан вывод о необходимости применения этих критериев в совокупности для определения правомерности использования изображения.

На основании судебной и юридической практики определен перечень фактов, подлежащих доказыванию при нарушении права на собственное изображение. Сделан вывод об эффективности применения различных способов защиты прав и интересов физических лиц, изображенных на фотографиях и в иных художественных произведениях.

Сформулированы научно обоснованные предложения по совершенствованию гражданско-правового регулирования отношений в сфере создания и использования изображения человека, механизма правовой охраны права физического лица на собственное изображение.

Ключевые слова: изображение, внешний вид, нематериальное благо, право на собственное изображение, авторское право, личные немущественные права, имущественные права, форма объективизации изображения, свободное использование, механизм договорного регулирования, гражданско-правовые способы защиты.

SUMMARY

Kulinich O. O. Theoretical problems of realization and protection of the right of natural person to the own image. – The manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Law in the specialty 12.00.03 – Civil Law and Civil Procedure; Family law; International Private Law. – National University «Odessa law Academy», Odessa, 2017.

The thesis is the first in the native science of civil law special comprehensive research of theoretical problems of realization and protection of the right of natural person to the own image.

The general scientific approaches to the definition of nature and content of the right of individuals to their own image are studied, as well as its correlation to intellectual property rights is clarified. The author's concept of the protection of the right of natural person to the own image is provided. The dissertation reveals the correlation of such categories as «the appearance of individual» and «the image of individual» as civil categories, their characteristics and factors influencing the formation and change of these objects. The certain types of images are identified in conjunction with the protected by law rights and interests of the represented person.

The objective and subjective composition of legal relations for realization and protection of the right of natural person to the own image is characterized, the mechanism of legal regulation of relations in this sphere is described. The limits of exercise of the right to the own image is formulated, the system of principles and criteria for determining the legality of a free creating and use of the individual's image is represented.

The legal terms and ways of realization of the right of natural person to the own image are substantiated, in particular by giving the consent and conclusion of contract on creation and use of the individual's image. The peculiarities of the circumstances, which are subject to proof while defending the right of natural person to the own image, are specified, and the effectiveness of particular civil-law methods of protection considering judicial practice is defined.

Scientifically based proposals are formulated for improvement of civil legal regulation of relations in the sphere of creation and use of the image of individual, mechanism of legal protection of the right of natural person to the own image.

Keywords: image, appearance, intangible benefit, right to the own image, copyright, moral rights, property rights, form of objectification of image, free use, the mechanism of contractual regulation, civil-law means of protection.

Підписано до друку 21.07.2017 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 1,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1706-3а.

Видавник і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
Тел. (048) 7777-591.